

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.2>**Р. В. Чередник**

прокурор

Малиновської окружної прокуратури міста Одеси

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ЧИННОСТІ ДОКУМЕНТІВ В ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У даному дослідженні розглянуто процедуру підтвердження чинності документів за законодавством провідних країн зарубіжжя. Порівняння охоплює правові системи країн, які належать до різних правових сімей, а саме: країни Західної Європи – Німеччина та Нідерланди та країни загального права – Великобританія та Сполучені Штати Америки.

До прикладу взята така форма підтвердження чинності документів як апостилювання у публічно-правовій сфері та підтвердження чинності корпоративних документів у приватно-правових відносинах. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює дану сферу діяльності та інформацію, яка представлена на офіційних інтернет-ресурсах органів законодавчої та виконавчої влади зазначених країн.

Приділена увага питанню правовідповідності при легалізації документів, адже факт реєстрації документів органом державної влади, не підтверджує відповідність їх змісту «духу права» так, як не застосовується юридична технологія змістовного аналізу тексту. Законодавство, як правило, залишає можливість для подальшого юридичного аналізу та судового оскарження змісту документів.

Визначено, що для використання деяких типів офіційних документів в межах ЄС достатньо багатомовної стандартної форми, яку видає той же орган, що видав документ, тобто легалізаційні процедури в даному випадку не є обов'язковими. Встановлено, що основна мета багатомовних форм – це уникнення необхідності перекладу певних документів при їх використанні в іншій країні ЄС.

Виснується, що англо-американський підхід до підтвердження чинності документів, на відміну від країн континентального права, ґрунтується на звичаях і прецедентах, сформованих юридичною практикою. Позитивною рисою є розвиток процедури підтвердження чинності документів у країнах Західної Європи у напрямку зменшення адміністративного навантаження, посилення ролі суб'єктів приватного права та створення більш гнучких правових режимів, що свідчить про надійну та визнану систему документообігу, прикладом цього слугує Регламент ЄС про публічні документи, який застосовується в державах-членах ЄС.

Ключові слова: підтвердження чинності документів, легалізація, правовідповідність, уніфікація, гармонізація, законодавство, правова процедура, юридичні технології.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження процедури підтвердження чинності документів зумовлена глобалізаційними процесами, технологічним розвитком та міжнародною мобільністю. Вбачається можливим виявити спільні та відмінні риси у законодавчому регулюванні процедури підтвердження чинності документів у країнах континентального та англо-американського права, розуміння яких, позитивно впливатиме на міжнародне співробітництво, зниження правових ризиків та спрощення документообігу як на зовнішньодержавному, так і на внутрішньодержавному рівнях.

Метою наукової статті є дослідження процедури підтвердження чинності документів за законодавством окремих зарубіжних країн.

Стан наукової розробки проблематики статті. Дослідженню питань підтвердження чинності документів та юридичним технологіям здійснення легалізаційної діяльності загалом, приділяли увагу такі вчені, як: О. О. Білик, Г. С. Дьомкіна, В. В. Дудченко, Т. В. Журенок, Д. Г. Манько, О. В. Пасечник, Ш. Шлаус, І. Шутак та ін.

Водночас, такі фактори як підвищення мобільності громадян та інтеграція цифрових технологій обумовлює появу нових питань, які виникають

в процесі здійснення підтвердження чинності документів. Відповідно, позитивний міжнародний досвід має вагомe значення для вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Вважаємо за доцільне враховувати здійснення підтвердження чинності документів як у публічній, так і в приватній сферах. Окрім того, порівняння має охоплювати правові системи країн, які належать до різних правових сімей, оскільки їхні підходи до легалізації документів можуть значно відрізнятися через особливості національних правових традицій.

Виклад основного матеріалу. Однією з провідних країн Західної Європи є Німеччина, яка має достатньо розвинену правову систему та чітко регламентовані юридичні процедури, що забезпечує високий рівень правової визначеності. Однією з найпоширеніших форм підтвердження чинності документів є апостилювання. Окрім Гаазької конвенції, нормативне регулювання проставлення апостилю здійснюється національним законодавством, яке визначає компетентні органи для виконання цієї правової процедури. Враховуючи федеративний устрій Німеччини, єдиний національний нормативно-правовий акт відсутній, проте є достатня кількість нормативних положень, які забезпечують виконання Гаазької конвенції.

Для прикладу звернемося до правових актів, які регулюють порядок апостилювання Нижньої Саксонії, а саме: Закон про правосуддя Нижньої Саксонії (Niedersächsisches Justizgesetz (NJG)) від 16 грудня 2014 р. [1] та Загальне розпорядження Міністерства юстиції Нижньої Саксонії про засвідчення документів (UrkBeglAV, NI – Urkundenbeglaubigung Allgemeine VerfügungGliederung). Дане Розпорядження містить детальну регламентацію щодо проставлення апостилю відповідно до Гаазької конвенції 1961 року, вказує на те, які органи є компетентними для здійснення цієї процедури в межах Нижньої Саксонії, визначає правила, якими мають керуватися суб'єкти підтвердження чинності документів при здійсненні процедури засвідчення, зокрема для їх використання за кордоном.

Як відомо, для використання офіційних документів на міжнародному рівні, необхідним є їх внутрішнє засвідчення (підтвердження чинності). Аналізуючи законодавство Нижньої Саксонії до суб'єктів, які уповноважені підтверджувати чинність документів відносять: регіональні та обласні суди, а також департаменти поліції міст Нижньої Саксонії.

При веденні зовнішньоекономічної діяльності комерційні документи повинні бути легалізовані, якщо цього прямо вимагає іноземна країна. Щодо тих документів, які не підпадають під юрисдикцію інших органів влади і для яких надається місцева юрисдикція, підтвердження їх чинності здійснюється Торгово-промисловою палатою (ІНК).

Підтвердження чинності корпоративних документів в Німеччині має схожу процедуру з іншими країнами Західної Європи. Основними аспектами є: реєстрація в Торговому реєстрі (Handelsregister), нотаріальне завірення (за необхідності) та публікація офіційних повідомлень. Зазначені аспекти забезпечують юридичну легітимність, прозорість бізнесу, відповідність міжнародним стандартам правового регулювання, а також захист прав кредиторів, інвесторів та інших контрагентів.

Інтерес представляє також розвиток процедури підтвердження чинності документів в Нідерландах – країни, яка характеризується інноваційними підходами, включаючи використання цифрових технологій для підтвердження чинності документів. Варто зазначити, що у цій країні на достатньо високому рівні розвинена практика міжнародної співпраці, впровадження цифрових рішень, а також спрощення бюрократичних процедур, що є особливо актуальним для України, враховуючи вектор євроінтеграції, а також правове реформування, яке має бути здійснене із врахуванням світових тенденцій правового розвитку.

Окрім того, комбінація романо-германської правової системи, унітарної держави та конституційної монархії робить Нідерланди цікавим прикладом для порівняння, особливо поряд з федеративною Німеччиною. Нідерланди мають централізовану форму державного устрою, але з досить розвинутою децентралізацією у сферах місцевого управління.

На офіційному сайті судової влади Нідерландів зазначається про те, що процедура передбачає подання документа до будь-якого суду для проставлення на ньому апостиля, проте є певні виключення, прикладом такий документ як судовий наказ, можна апостилювати виключно у суді, який видав рішення. Процедура проставлення апостиля в різних судах може відрізняється [2].

Серед тенденцій розвитку правового регулювання корпоративних документів у Нідерландах можна виділити більш суворий контроль з боку регуляторних органів, збільшення вико-

ристання штучних технологій корпоративними юристами та зростання уваги до захисту даних і конфіденційності. Особливу увагу варто звернути на розвиток стандартів відповідності, що має особливе значення для змістовного аналізу документів, оскільки демонструє динамічний характер нормативних вимог, які постійно змінюються з урахуванням нових викликів. Наприклад, загрози кібербезпеці вимагають посилення правил захисту персональних даних, що мають відобразитися документально. Відповідно, внутрішні документи компанії повинні підлягати регулярним переглядам щодо їх відповідності як національним, так і міжнародно-правовим актам. Компанії повинні залишатися гнучкими та готовими оновлювати свої стратегії відповідно до цих мінливих стандартів.

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій виникає необхідність адаптації традиційних процедур підтвердження чинності документів до нових реалій. Так, більшість країн Західної Європи активно працюють над впровадженням та удосконаленням електронних форм документів та їх легалізації, що дає можливість переходу на електронний апостиль (e-Apostille). Це, в свою чергу, значно спрощує процедуру підтвердження документів та прискорює обіг офіційних документів.

Засвідчення документів нотаріусами залишається однією з найбільш поширених та затребуваних форм підтвердження чинності документів на внутрішньодержавному рівні. У країнах континентального права нотаріус виконує функцію юридичного консультанта, надаючи правову підтримку при підготовці та підтвердженні чинності документа. Легалізація документів нотаріусами має вагомий роль у запобіганні судовим спорам. Така діяльність сприяє зниженню навантаження на судову систему, адже завдяки нотаріальному підтвердженню документи мають високий рівень довіри з боку суб'єктів як публічного, так і приватного права. Тож, нотаріальне підтвердження чинності документів спрямоване переважно на превентивне врегулювання правових питань.

У країнах загального права процедура проставлення апостилі є багато в чому схожою з країнами Західної Європи, оскільки основні представники цієї правової сім'ї – США та Великобританія є учасницями Гаазької конвенції, яка містить загальні для всіх учасників рекомендації щодо її проведення, проте все ж є певні особливості, зокрема щодо уповноважених суб'єктів.

Прикладом, у Великобританії компетентним органом для проставлення апостилі є Відділ легалізації Міністерства закордонних справ, Співдружності та розвитку (Foreign, Commonwealth & Development Office, FCDO). Деталі щодо процедури проставлення апостилі викладені на офіційному веб-сайті уряду Великобританії [3], а саме в керівництві від FCDO щодо легалізації документів. Відтак, процедура передбачає два основні етапи:

– засвідчення документів (за необхідності) британським нотаріусом або адвокатом, таких як договори або кваліфікаційні сертифікати;

– подання засвідчених документів до Міністерства закордонних справ, Співдружності та розвитку Великої Британії (FCDO). Можна подати заявку як на традиційний паперовий апостиль, так і на електронний (e-Apostille) залежно від вимог країни, де буде використовуватися документ.

Загалом, діяльність фахівців з підтвердження чинності документів у країнах загального права охоплює декілька основних напрямів:

1. Підготовка і перевірка юридичних документів (контракти, установчі документи тощо) задля забезпечення відповідності чинному законодавству. Прикладом, адвокати, що спеціалізуються у сфері нерухомості, мають переконатися, що угоди про купівлю-продаж нерухомості відповідають нормам Law property Act 1925 [4] та Land Registration Act 2002 [5]. Основною функцією таких фахівців є перевірка юридичних документів з метою забезпечення їх відповідності чинному законодавству. Це підкреслює важливість володіння суб'єктами підтвердження чинності документів техніко-технологічним інструментарієм та знаннями конкретного законодавства задля уникнення правових ризиків.

2. Забезпечення загальноправових принципів, дотримання яких у країнах загального права є основоположним для юридичної діяльності. Загальноправові принципи (common law principles) формують фундамент правової системи країн загального права, яка базується на прецедентах, розроблених судами протягом століть, і включає базові правові норми та принципи, що сприяють справедливості, правопорядку та стабільності. Фахівці, що працюють у такій системі, мають глибоко розуміти ці принципи та впроваджувати їх у практику для забезпечення ефективного документообігу.

Щодо підтвердження чинності корпоративних документів у Великобританії та США, варто зазначити, що основні етапи цієї проце-

дури подібні, як от: реєстрація компанії та відповідно її установчих документів, нотаріальне засвідчення (за необхідності), апостилювання або ж консульська легалізація (у разі використання документів за кордоном, зокрема при веденні зовнішньоекономічної діяльності). На процедурні відмінності, як і на більшість правових послуг, впливає форма державного устрою цих країн.

Відтак, у Великобританії реєстрація відбувається через централізований орган Companies House, тоді як у США реєстрація здійснюється на рівні штату, через офіс Державного секретаря штату; «Штати використовують офіс Державного секретаря для реєстрації бізнесу, видачі документів, пов'язаних зі злиттями та поглинаннями, а також для надання інших послуг корпораціям на державному рівні» [6]. Кожен штат має свій набір вимог, тому необхідно враховувати, що єдиних правил на федеральному рівні не має.

Реєстрація у Великобританії є відносно швидким процесом, на відмінну від деяких штатів, де процедура може бути складнішою та довшою. Прикладом, законодавство штату Нью-Йорк відоме своїми суворими вимогами щодо корпоративного управління та звітності.

В контексті нашого дослідження важливе значення мають наступні положення Закону штату Нью-Йорк про корпоративне право «New York Business Corporation Law (BCL)», а саме: «Без обмеження дії (Сертифікат про інкорпорацію), подання та реєстрація документів департаментом штату не вважається висновком про відповідність сертифіката вимогам закону, і не вважається, що департамент штату затвердив назву корпорації або зміст сертифіката. Також це не заважає будь-якій особі з належною правоздатністю оскаржувати його законність у відповідному судовому порядку» (N.Y. Bus. Corp. Law § 104 (e)).

Тобто, з юридичної точки зору, факт реєстрації корпоративних документів органом державної влади, не підтверджує їх правовідповідність, оскільки не здійснюється їх ретельний змістовний аналіз. Законодавство в розглянутому нами випадку залишає можливість для подальшого юридичного аналізу та судового оскарження змісту документів, що свідчить про те, що встановлення їх правовідповідності не є завершеним процесом навіть на момент реєстрації. Це підтверджує важливість ретельної підготовки та перевірки документів фахівцями з права – носіїв професійної правосвідомості

з урахуванням вимог закону, потенційних перевірок, загальноправових принципів та наявної прецедентної практики.

Як відомо, легалізації підлягають не тільки документи видані органами державної влади, але й «інші документи, якщо вони були засвідчені британським «державним службовцем», таким як британський нотаріус або адвокат. Наприклад: довіреність, контракт або кваліфікаційне посвідчення копії документів, таких як паспорт або водійське посвідчення» [3].

Акцентуємо увагу, що дотримання змістовного та формального аналізу адвокатами (у Великобританії – solicitors and barristers) в процесі підтвердження чинності документів відіграють вагомий роль у забезпеченні правовідповідності у сфері документообігу. Задля належного здійснення змістовного аналізу документа використовуються такі юридичні технології як: визначення юридичної природи документа, встановлення законності, формально-логічний та юридико-герменевтичний аналіз. До технологій формального аналізу документа можна віднести встановлення відповідності структурних правил, встановлення дотримання реквізитних і процедурних правил та мовленнєвий аналіз.

У правових системах англо-американського права адвокати виконують функції схожі на нотаріальні. Їх роль зосереджена на аналізі правовідповідності документів, зокрема з урахуванням змісту та формальних вимог, що забезпечує легітимність документів як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Вагоме значення при нотаріальному підтвердженні документа відіграють юридичні технології формалізації результатів перевірки чинності документа, які включають підготовку завірчого напису, реєстрацію та облік, а також видачу документа із засвідчувальними елементами.

Таким чином, у країнах Західної Європи основна увага приділяється ролі нотаріуса як гаранта правової визначеності, правовідповідності та превенції судових спорів. Нотаріус в більшості випадків при підтвердженні чинності документів посвідчує підпис та інші реквізити. В такому випадку домінуючу роль відіграє формальний аналіз документа. У країнах англо-американського права адвокати виконують подібні функції, при цьому зосереджуючи увагу на змістовному аналізі, особливо що стосується судових проваджень. Обидва підходи забезпечують належний рівень правовідповід-

ності, проте з відображенням особливостей різних правових традицій.

Окрім того, правова культура суб'єктів підтвердження чинності документів охоплює не лише знання нормативно-правових актів, але й ставлення до права, відповідальність за його дотримання, етичні норми поведінки тощо. Лише суб'єкт легалізації, що володіє високим рівнем правової культури здатен забезпечувати не тільки формальну відповідність документів вимогам закону, але й сприяти забезпеченню праводповідності у сфері підтвердження чинності документів.

Висновки. Англо-американський підхід до підтвердження чинності документів ґрунтується на звичаях і прецедентах, сформованих юридичною практикою, а не на кодифікованих правових нормах. У міжнародному документообігу повинно бути підтверджено, що документи, які використовуються в інших країнах як доказові документи, дійсно видані уповноваженим для цього органом, а також вірні за змістом. Якщо між деякими країнами від цього відмовляються, це свідчить про надійну та визнану систему документообігу.

Позитивною рисою є розвиток процедури підтвердження чинності документів у країнах Західної Європи у напрямку зменшення адміністративного навантаження та удосконалення більш гнучких правових режимів у сфері документообігу. У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій виникає необхідність

адаптації традиційних процедур підтвердження чинності документів до нових реалій. Так, більшість країн Західної Європи активно працюють над впровадженням електронних форм документів та їх легалізації, що значно спрощує процедуру підтвердження та прискорює обіг офіційних документів.

Список використаної літератури:

1. Niedersächsisches Justizgesetz (NJG). *Die Justiz des Landes Nordrhein-Westfalen* URL: https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=7256578,1 (data of request: 19.11.2024)
2. De Rechtspraak. *Apostille en legalisatie Nederlands document geldig maken voor buitenland*. URL: [https://www.gov.uk/get-document-legalised](https://www.rechtspraak.nl/Zelf-regelen/apostille-legalisatie#overzicht_(data of request: 17.12.2024)
3. Get your document legalised: Overview. GOV. UK. URL: <a href=) (data of request: 28.09.2024)
4. Law of Property Act 1925. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/15-16/20> (data of request: 02.12.2024)
5. Land Registration Act 2002. *Legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/9/contents> (data of request: 27.11.2024)
6. Role of the Secretary of State in Business Regulations. URL: <https://upmetrics.co/business-terms/secretary-of-state#:~:text=The%20Secretary%20of%20State%20is%20a%20state%2Dlevel%20governing%20body,state%2Dlevel%20services%20to%20corporations.> (data of request: 27.11.2024)

Cherednyk R. V. Features of confirming the validity of documents in certain foreign countries

This study considers the procedure for confirming the validity of documents under the legislation of leading foreign countries. The comparison covers the legal systems of countries belonging to different legal families, namely: Western European countries – Germany and the Netherlands and common law countries – Great Britain and the United States of America.

For example, this form of confirmation of the validity of documents is taken as apostillization in the public-legal sphere and confirmation of the validity of corporate documents in private-legal relations. The regulatory framework governing this sphere of activity and information presented on the official Internet resources of the legislative and executive authorities of these countries are analyzed.

Attention is paid to the issue of legal responsibility in the legalization of documents, because the fact of registration of documents by a public authority does not confirm the compliance of their content with the «spirit of law» as the legal technology of meaningful analysis of the text is not used. Legislation, as a rule, leaves room for further legal analysis and judicial appeal of the content of documents.

It is determined that for the use of certain types of official documents within the EU, a multilingual standard form issued by the same body that issued the document is sufficient, that is, legalization procedures are not mandatory in this case. It is established that the main purpose of multilingual forms is to avoid the need to translate certain documents when they are used in another EU country.

It is argued that the Anglo-American approach to confirming the validity of documents, unlike the countries of continental law, is based on customs and precedents formed by legal practice. A positive feature is the development of the procedure for confirming the validity of documents in Western

Europe in the direction of reducing the administrative burden, strengthening the role of private law subjects and creating more flexible legal regimes, which testifies to a reliable and recognized document management system, an example of this is the EU Regulation on Public Documents, which is applied in EU Member States.

Key words: *confirmation of the validity of documents, legalization, legal compliance, unification, harmonization, legislation, legal procedure, legal technologies.*